

دانشگاه پیام نور

مرکز تهران

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه علمی زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته زبان و ادبیات فارسی

عنوان پایان نامه:

فرهنگ تشبیه در دیوان پیرمان بختیاری

استاد راهنما:

دکتر مرتضی حاجی مزدارانی

استاد مشاور:

دکتر احمد علی جعفری

پژوهش و نگارش:

جهانبخش صیدی

اردیبهشت ماه ۱۳۹۰

شماره
تاریخ
پیوست

تصویب نامه

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته زبان و ادبیات فارسی

جهانبخش صیدی

شماره دانشجویی: ۸۶۷۱۰۲۳۴۵ - شماره پروژه: ۳۵۲۶

تحت عنوان:

" فرهنگ تشبیه در دیوان پژمان بختیاری "

تاریخ دفاع: ۹۰/۰۲/۱۲ ساعت: ۱۴/۱۵-۱۲/۳۰

نمره: ۲ درجه ارزشیابی: ا.ج.م. عالی

هیات داوران:

داوران	نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
استاد راهنما	آقای دکتر مرتضی حاجی مزدارانی	استاد	
استاد مشاور	آقای دکتر احمد علی جعفری	استاد	
استاد داور	آقای دکتر علی محمد پشندار	استاد	

تهران، خیابان کریم خان زند،
خیابان ایرانشهر، کوچه
نوشهر، بلاک ۳۳
تلفن: ۸۸۴۹۱۰۵۷-۶۳
دورنگار: ۸۸۴۹۱۰۶۴
www.tpnu.ac.ir
info@tpnu.ac.ir

تقدیم به:

روان پاک پدر و مادر عزیز و ارجمندم ، آن بزرگ آموزگاران زندگی و مربیان اخلاص و صداقت که نخستین سروده های محبت و معرفت را در گوش جانم زمزمه نمودند .ضمن تقدیر به پاس فداکاری ها و مهربانی های بی دریغشان همواره خود را مدیون آن بزرگواران می دانم.

به همسر و فرزندان فرهیخته و عزیزم (ناهید ، نسیم و جلال) که فراز و فرود های دوران معلمی و ادامه تحصیل بنده را صبورانه و بی شائبه بر خود هموار نمودند.

به برادران وخواهران عزیز و بزرگوارم که پیوسته وجودشان موجب دلگرمی و مباحثات بوده و خواهد بود.

به دوستداران فرهنگ و ادب ایران و اندیشمندان بختیاری تقدیم می دارد، باشد که با زبان و قلم خویش بر غنا و اعتلای گنجینه ی فرهنگ و ادب پارسی بیفزایند و با یکی از طلایه داران زبان و ادب این مرزو بوم (فردوسی پاکزاد) همراه وهم نوا بشوند که:

«پی افکندم از نظم کاخی بلند
که از باد و باران نیابد گزند»

تقدیر و تشکر:

سپاس بی قیاس و حمد بی حد ایزد یکتا را سزااست

بر خود لازم می داند که از صاحب نظران و استادان ارجمندی که بدون بذل عنایت و هدایت مدبرانه ایشان این پایان نامه به سر منزل مقصود نایل نمی گردید سپاسگزاری نماید.

از جناب آقای دکتر پشتدار که از دانش و فضایل اخلاقی بی نظیرشان بهره ی وافر برده ام سپاسگزارم.

از جناب آقای دکتر حاجی مزارانی به خاطر رهنمودهای بی دریغ و سعه ی صدرشان قدردانی می نمایم.

از جناب آقای دکتر جعفری به خاطر نقطه نظرات سودمند وصادقانه ی ایشان تشکر می نمایم.

از شاعر و ادیب فرزانه جناب آقای دکتر شفیعی کدکنی که در خصوص ویژگی های شعر و شخصیت پژمان بختیاری نکات ارزشمندی ایراد فرمودند کمال تشکر را دارم.

از دانشمند برجسته جناب آقای دکتر باستانی پاریزی که یکی از مشوقان بنده در انجام این پژوهش بوده اند سپاسگزاری می نمایم.

همچنین از همسر و فرزندان خوبم که به نحوی از انحا در جهت تسهیل نمودن این پایان نامه مفید و مؤثر واقع شدند تشکر و قدردانی می نمایم. برای یکایک این عزیزان عزّت و اعتبار و توفیق روز افزون آرزومندم.

چکیده:

با در نظر گرفتن موضوع پایان نامه ، منبع اصلی مورد مطالعه ، دیوان اشعار پژمان بختیاری می باشد البته به موازات آن از منابع معتبر شعر و ادبیات و همچنین از نظرات استادان و صاحب نظران نیز استفاده شده است.

به جهت اینکه تصویر آفرینی کلام ادبی در شعر متجلی می شود ابتدا به تعریف شعر و تشبیه از دیدگاه برخی از اندیشمندان اشاره شده است سپس بیش از پانصد و چهل بیت از اشعاری که دارای تشبیه بوده اند استخراج گردیده و فرهنگ تشبیه از جهات گوناگون اعم از شکل و مفهوم و محتوا و اقسام آن مورد بحث قرار گرفته است.

شاعر از اغلب قالب ها و ظرفیت های شعر سنتی به عنوان محمل و بستری مناسب برای بیان مقصود و عواطف و مکنونات قلبی خویش بهره برده است و تشبیه را به طرز ماهرانه ای در اشعار خود به کار برده است . تشبیهات او ساده و بیشتر از نوع حسی به حسی است و جنبه های دیگر صورخیال همچون مجاز ، استعاره و کنایه نیز در شعر او وجود دارد.

از پژوهش و تحقیق در اشعار شاعر مورد بحث استنباط می شود که وی از روحی حساس و ذهنی وقاد برخوردار بوده است و مسائل گوناگون جامعه اعم از تاریخی ، مذهبی، سیاسی و اجتماعی در شعرش انعکاس یافته است .

حسین(پژمان)بختیاری در کمال تواضع و فروتنی و با ظرافتی خاص ، مضامین شاعران متقدم را در اشعار خویش به کار برده است.

واژگان کلیدی:فرهنگ تشبیه،پژمان بختیاری – دیوان اشعار – اقسام تشبیه

علائم اختصاری	
بیت	ب
جلد	ج
صفحه	ص
صفحات	صص
مشبه	M
مشبه به	B
ادات تشبیه	A
وجه شبه	V
تشبیه مرسل	A1
تشبیه مؤکد	A2
تشبیه مفصل	V1
تشبیه مجمل	V2
تشبیه بلیغ	V3
اضافه تشبیهی	V4
غیر اضافه تشبیهی (اسنادی)	V5
وجه شبه دوگانه (استخدام)	V6
وجه شبه مفرد	V7
وجه شبه متعدد	V8
وجه شبه مرکب	V9
تشبیه تمثیل	V10
مفرد به مفرد	M1B1

مفرد به مقید	M1B2
مفرد به مرکب	M1B3
مقید به مفرد	M2B1
مقید به مقید	M2B2
مقید به مرکب	M2B3
مرکب به مفرد	M3B1
مرکب به مقید	M3B2
مرکب به مرکب	M3B3
تشبیه ملفوف	F
تشبیه مفروق	G
تشبیه تسویه	T
تشبیه جمع	J
تشبیه معکوس	K
تشبیه مضمَر	Z
تشبیه مشروط	S
تشبیه تفضیل	C
حسی به حسی	LL
حسی به عقلی	LH
عقلی به حسی	HL
عقلی به عقلی	HH
تشبیه خیالی	LH1
تشبیه وهمی	LH2

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	۱- دیباجه.....
۷.....	۲- چیستی، چرایی و چگونگی تحقیق.....
۱۰.....	۳- شرح مختصری در زندگی و سبک شاعر.....
۱۶.....	۴- بخش اول: تشبیهات به کار رفته در دیوان.....
۸۹.....	۵- بخش دوم: تحلیل نموداری.....
۹۰.....	۶- نمودار مشبه به اعتبار حسی و عقلی بودن.....
۹۱.....	۷- نمودار مشبه به اعتبار حسی و عقلی بودن.....
۹۲.....	۸- نمودار تشبیه به اعتبار ذکر و حذف وجه شبه.....
۹۳.....	۹- نمودار تشبیه به اعتبار ذکر و حذف ادات تشبیه.....
۹۴.....	۱۰- نمودار تشبیه به اعتبار شکل و ترتیب طرفین تشبیه.....
۹۵.....	۱۱- نمودار تشبیه به اعتبار اضافه تشبیهی و غیر اضافه تشبیهی.....
۹۶.....	۱۲- بخش سوم: فرهنگ الفبایی ارکان تشبیه.....
۹۷.....	۱۳- فصل اول: تنظیم الفبایی بر اساس مشبه.....
۱۳۲.....	۱۴- فصل دوم: تنظیم الفبایی بر اساس مشبه به.....
۱۶۷.....	۱۵- فصل سوم: تنظیم الفبایی بر اساس ادات تشبیه.....
۱۸۷.....	۱۶- نتیجه گیری.....
۱۸۸.....	۱۷- فهرست منابع و مأخذ.....
۱۹۰.....	۱۸- چکیده به زبان انگلیسی.....

دیباجه:

به نام آن که ملکش بی زوال است به وصفش نطق صاحب عقل لال است

همانگونه که اغلب ادبا و صاحب نظران اتفاق نظر دارند از طریق صور خیال به ویژه تشبیه می توان به سبک و دیدگاه شاعر نسبت به زندگی و جهان پیرامون او پی برد.

قبل از پرداختن به مقوله ی تشبیه، نظر چند تن از صاحب نظران را درباره ی شعر جویا می شویم:

در کتاب فن شعر ترجمه ی دکتر زرین کوب به نقل از ارسطو فیلسوف یونانی آمده است:

چنین به نظر می آید که پیدایش شعر دو سبب داشته است، هر دو سبب طبیعی.

یکی محاکات و تقلید است که در آدمی غریزی است و هم از عهد کودکی در انسان ظاهر می شود و فرق انسان با سایر جانوران این است که وی برای تقلید و محاکات بیش از دیگر جانوران استعداد دارد. چنانچه انسان معارف اولیه ی خود را از همین تقلید و محاکات به دست می آورد. همچنین همه ی مردم از تقلید و محاکات لذت می برند.

سبب دیگر این است که تعلم و دانش آموزی نیز خود لذتی دارد. و این لذت هم مخصوص حکما و فلاسفه نیست بلکه سایر مردم نیز در این لذت شریک هستند، هرچند بهره ای که آنها از این لذت دانش آموزی می برند اندک است.

دکتر شفیعی کدکنی به نقل از فارابی نوشته اند: «فارابی مانند همه ی فیلسوفانی که به بحث درباره ی ماهیت شعر پرداخته اند، شعر را نتیجه ی محاکات می داند و عامل اصلی تعریف آن را تخیل می داند» (شفیعی کدکنی، ۱۳۷۶ ص ۳۲۶)

در لغت نامه ی دهخدا شعر اینگونه تعریف شده است:

شعر: علم، درک، فقه، دانایی، چکامه، چامه، سرود، قول موزون مقفی که دال باشد بر معنایی.

(دهخدا، ۱۳۷۰ ج ۱۴۲۹۷/۹)

شعر هنری است وابسته به زبان و همه ی فرایند خُلقه ی آن در عرصه ی زبان نمایان می شود.

(شفیعی کدکنی (ترجمه ی حجت الله اصیل) ۱۳۷۸ ص ۵۷)

دکتر ترابی در کتاب (جامعه شناسی و ادبیات) به نقل از احمد شاملو آورده اند:

شعر، یک حادثه است. حادثه ای که زمان و مکان سبب آن هست اما شکل بندیش در زبان صورت

می گیرد. (ترابی، ۱۳۷۰ ص ۵۶)

همچنین به نقل از دکتر شفیی کدکنی آورده اند: شعر گره خوردگی عاطفه و تخیل است که در

زبانی آهنگین شکل گرفته است. به تعریف دیگر، شعر، رستاخیز کلمات است. (ترابی، ۱۳۷۰ ص ۵۷)

ولتر، شعر را «موسیقی روح های بزرگ و حساس» می خواند. شکسپیر می نویسد: «شعر آن

موسیقی است که هر کس در درون خود دارد» (زرین کوب، ۱۳۷۱ ص ۴۷)

دکتر شفیی کدکنی به نقل از ابن سینا درباره ی مفهوم موسیقی شعر در کتاب (موسیقی شعر)

آورده اند: «موسیقی بخشی از دانش ریاضیات است که در آن از احوال نغمه ها، به لحاظ هماهنگی یا

عدم هماهنگی، و از لحاظ ازمنه ی موجود در فواصل نغمه ها، بحث می شود تا دانسته شود که لحن

چگونه تألیف می شود.»

اکنون که تا حدودی، تعریف و ماهیت شعر برای ما روشن شده است، به معنی و مفهوم تشبیه که

یکی از ابزار های خیال آفرینی است پرداخته می شود.

تشبیه مانند کردن چیزی است به چیزی ، مشروط بر اینکه آن ماندگی مبتنی بر کذب باشد نه صدق، یعنی ادعایی باشد نه حقیقی (شمیسا، ۱۳۸۶ص ۶۶)

تشبیه: ماندگی یا تشبیه مانند کردن چیزی است یا کسی به چیزی یا کسی دیگر، بر بنیاد پیوندی که به پندار شاعرانه، در میان آن دو می توان یافت. (کزّازی، ۱۳۷۵ص ۴۰)

تشبیه: تشبیه یعنی مانند کردن چیزی به چیزی از جهت تناسبی که منظور گوینده باشد. (همایی، ۱۳۷۰ص ۱۳۵)

تشبیه کارآمد ترین وسیله ی نقاشی در کلام است (شمیسا، ۱۳۸۶ص ۱۳۵).

تشبیه از چهار رکن اساسی تشکیل شده است که هر کدام با نماد خاص خود نشان داده می شود:

مشبه (M) مشبه به (B) وجه شبه (V) ادات تشبیه (A)

تشبیه به اعتبار حسی یا عقلی بودن طرفین تشبیه، چهار حالت دارد:

۱ مشبه حسی و مشبه به حسی LL

۲ مشبه عقلی و مشبه به حسی HL

۳ مشبه حسی و مشبه به عقلی LH

۴ مشبه عقلی و مشبه به عقلی HH

۱ منظور از حسی آن است که با یکی از حواس پنجگانه قابل درک باشد. این نوع تشبیه در دیوان

اشعار شاعر مورد بحث از بسامد بالایی برخوردار است.

تشبیه حسی به حسی در سبک خراسانی کاربرد فراوانی داشته است. مانند:

در شعله ی آن شمع که افروخته بود ای کاش که پروانه صفت سوخته بودم

(دیوان پژمان، ص ۱۳۰)

۲ تشبیه عقلی به حسی، رایج ترین نوع تشبیه است، زیرا به کمک وجه شبه که در مشبه به حسی برجسته تر است به خوبی می توان مشبه را معرفی نمود. مانند:

که گفت خاطر افسرده ات پریشان باد که گفت ز آتش حسرت دل تو بریان باد

(همان، ص ۹۹)

۳ با توجه به اینکه مشبه به باید اجلی و اعرف از مشبه باشد، تشبیه حسی به عقلی به ندرت به کار می رود در غیر این صورت باید وجه شبه ذکر شود تا منظور شاعر به درستی درک شود. مانند:

دل و چشم و زبان و دامن او پاک باشد چو طبع روشن او

(همان، ص ۲۸۲)

۴ در تشبیه عقلی به عقلی، چون نمی توان وجه شبه صریح و روشنی از مشبه به عقلی اخذ نمود لازم است که شاعر خود وجه شبه را ذکر نماید.

بیت زیر از مسعود سعد سلمان:

مگر که ذات تو جان است کش نداند فهم مگر که وصف تو عقل است کش نیابد ظن

تشبیه به اعتبار ذکر یا حذف وجه شبه به دو گونه تقسیم می شود:

۱ تشبیه مفصل (V۱): چنانچه وجه شبه ذکر شده باشد به آن مفصل گفته می شود. مانند:

آخر چه کرده ام من آزرده دل، بگو وانگه مرا چو شمع بر آن آستان بسوز

(دیوان، ص ۳۸)

۲ تشبیه مجمل (۷۲): اگر وجه شبه حذف شود به آن مجمل گفته می شود. مانند:

درگلشن سخن گل فکرم چو دیده شد بر شعر دیگران خط باطل کشیده شد

(همان، ص ۵۳۸)

تشبیه به اعتبار ذکر یا حذف ادات تشبیه

۱ تشبیه مرسل (A۱): چنانچه ادات تشبیه ذکر شود به آن مرسل (صریح) گویند. مانند:

من همچو آن عقابم در دام زندگانی مسکین و دست بسته کنج قفس نشسته

(همان، ص ۴۵۷)

۲ تشبیه مؤگد (A۲): در صورتی که ادات تشبیه حذف شود به آن مؤگد می گویند.

مأم طبیعت که تو را زاده است طبع تملق طلبی داده است

(همان، ص ۲۳۷)

تشبیه بلیغ: چنانچه وجه شبه و ادات تشبیه هر دو حذف شده باشند به آن تشبیه بلیغ گفته می شود و بر دو گونه است .

الف) به صورت اضافه ی تشبیهی مانند:

از نغمه ی بلند تو در خاکدان دهر بیدار شد جهان و تو در خاک خفته ای

(همان، ص ۳۲۷)

ب) به صورت غیر اضافه ی تشبیهی (اسنادی) مانند:

زندان سراسر خانه ی ما بی جمال تو باز آی و خانه ی من بی خانمان سوز

(همان، ص ۳۴۹)

در این پژوهش، پس از بیان هدف و چگونگی تحقیق، به معرفی و شرح حال شاعر مورد نظر پرداخته شده سپس در سه بخش کلی ابیاتی که دارای تشبیه بوده اند استخراج گردیده و به صورت فرهنگ الفبایی به ترتیب مشبه، مشبه‌به و ادات تشبیه تنظیم شده است.

(چپستی و چرایی و چگونگی تحقیق)

الف) تعریف مسأله و بیان سؤال های اصلی تحقیق:

پرداختن به زوایای گوناگون لطایف و زیبایی های کلام ادبی یکی از لوازمات و ضروریات رشد و شکوفایی زبان و ادب گرانسنگ زبان فارسی است و از این رهگذر استخراج نکات و ظرایف شعری از خلال اشعار شاعران، ما را به این هدف نزدیکتر می سازد. بدین منظور دیوان حسین (پژمان) بختیاری از جهت صور خیال بویژه تشبیه مورد بررسی و پژوهش فرار گرفته است بنابراین قصد دارد که به سؤالات ذیل پاسخ دهد:

۱ آیا می توان دیدگاه و جهان بینی شاعر را به کمک تشبیهات به کار رفته در اشعارش مورد ارزیابی قرار داد؟

۲ آیا پژمان بختیاری از شاعران متقدم تأثیر پذیرفته است یا خیر؟

۳ بسامد انواع تشبیه در اشعار او چگونه است؟

۴ با توجه به موضوعات و مضامین به کار رفته در دیوان شاعر مورد بحث، او را برون گرا بدانیم یا درون گرا؟

۵ آیا پژمان بختیاری ابتکار و نوآوری از خود نشان داده است؟

۶ آیا هدف پژمان بختیاری از سرودن شعر صرفاً از روی تفنن و ذوق شاعری بوده یا متأثر از جامعه بوده است؟

ب) سابقه و ضرورت انجام تحقیق:

نظر به اینکه تا کنون در ارتباط با اشعار پژمان بختیاری بویژه از نظر کندوکاو در زیبایی شناسی شعر این شاعر با ذوق پژوهشی صورت نگرفته است این ضرورت احساس شد که پژمان بختیاری شایستگی آن را دارد که هنر و تبحر او در انواع شعر فارسی آشکار شود.

ج) فرضیه ها:

- ۱- تشبیهات به کار رفته در دیوان پژمان بختیاری اغلب از انواع حسی به حسی است.
- ۲- بیشتر تشبیهات او از نوع مجمل است.
- ۳- حجم قابل توجهی از تشبیهات به کار رفته از نوع تشبیه بلیغ (اضافه ی تشبیهی و اسنادی) است.
- ۴- عناصر محیطی و اقلیمی در اشعارش کاملاً مشهود است.
- ۵- پژمان بختیاری برای بیان احساسات خود از اغلب قالب های شعری به خوبی بهره برده است.

د) هدف ها:

- بررسی اشعار پژمان بختیاری در حیطه ی زیباشناسی سخن پارسی.
- معرفی پژمان بختیاری به عنوان یکی از شاعران با ذوق معاصر.

ن) چه کاربردی از انجام این تحقیق متصور است؟

این تحقیق می تواند نکات و ظرایف صورخیال را از منظر تشبیه در اشعار این شاعر گرانمایه به

دوستداران شعر و ادب عرضه نماید.

و) استفاده کنندگان از نتیجه ی پایان نامه :

دانشجویان و دانش پژوهان رشته های علوم انسانی خصوصاً دانشجویان زبان و ادبیات فارسی.

ه) جنبه ی جدید بودن و نوآوری طرح در چیست؟

معرفی یکی از شاعران معاصر که اشعارش مشحون از ظرایف و دقایق زیبایی های سخن فارسی است.

ر) روش انجام تحقیق:

تحلیل محتوا.

س) روش و ابزار گردآوری اطلاعات:

دیوان شاعر، منابع و مآخذ مربوط به موضوع پژوهش و کتاب هایی که با صورخیال و علم بیان مرتبط هستند و از طریق فیش برداری از بیت هایی که در دیوان شاعر مورد بحث دارای تشبیه بوده اند.

زنده یاد پڑمان بختیاری

شرح مختصری در زندگی و سبک شاعر:

حسین بختیاری متخلص به پژمان در روز چهارم آبان سال ۱۲۷۹ (ه.ش) در یکی از خیابان های شمالی حسن آباد تهران چشم به جهان گشود . پدرش مرحوم علی مراد خان معروف به میر پنج بختیاری و مادرش مرحوم عالمتاج(ژاله)قائم مقامی از نوادگان میرزا ابوالقاسم قائم مقام فراهانی وزیر مشهور دوره ی محمد شاه قاجار بود.

از بدو تولد به علت محرومیت های عاطفی ناشی از مسائل خانوادگی و از دست دادن پدر در سن نه سالگی ، با شرایط و موقعیتی نا متعادل مواجه گردید اما هیچ کدام از فراز و نشیب های زندگی مانع از رشد و تعالی روح و اندیشه ی او در جهت شعر و شاعری نشد و تا پایان حیات خود این راه را ادامه داد.

او که قبلاً (سرمست) تخلص می کرد با بسیاری از شاعران معروف معاصر حشر و نشر داشت تا جایی که رهی معیری و گلچین معانی افتخار داشتند که شعرشان در کنار شعر پژمان چاپ شود. سخنان و اشعارش در مجله های معتبری همچون ارمغان، مهر، یغما و سخن منتشر می شد .

شعر پژمان بختیاری همچون بسیاری از شاعران دارای غث و سمین های فراوانی است . او با مناعت طبع و توانمندی بر دقایق و ظرایف شعر فارسی از بلند پروازی پرهیز می نمود و افراد متکبر را مورد انتقاد قرار می داد.

در یکی از آثار خود به نام(خاشاک) به صراحت فروتنی خود را نشان می دهد و درباره اشعار خود می گوید: «این افکار ناچیز که روی ناخوش خود را در پیچ و خم الفاظ پنهان کرده اسماً شعر، است اما شعر نیست، سیاه مشق شاعری است.»

پژمان از مصاحبت و مراوده با شخصیت هایی همچون استاد فروزانفر، ادیب نیشابوری، حبیب یغمایی و ... بهره مند بود .

دکتر شفیعی کدکنی درباره ی پژمان بختیاری بیان نمودند: «فردی متدین و فروتن بود . به سبک رمانتیسم گرایش داشت و راه گلچین معانی و دیگران را ادامه داده است اما در برخی از اشعارش همچون(محاکمه ی شاعر) نوآوری و خلاقیت نشان داده است.»

به نظر راقم این سطور، از ویژگی های بارز شعر پژمان بختیاری، تلفیق و امتزاج نمودن عواطف انسانی با عناصر طبیعی است. وی گرچه به لحاظ موقعیت زندگی، به طور مستمر در سرزمین آبا و اجدادی خود سکونت نداشت با این حال، واژگان و صبغه ی غالب مضامین اشعارش، نشأت گرفته از همان طبیعت ملموس و زیبای کوهستانی است.

ویژگی دیگر، مضمون پردازی و زبان آوری اوست که با مهارت و ظرافت خاص، مضامین و عناصر موجود در اشعار شاعران پیشین را با آهنگ و فضایی بدیع به تصویر کشانده است.

او نه تنها پیروی از شاعران کلاسیک و سنتی را عیب نمی شمرد بلکه آن را مایه ی مباحثات می دانست و مدعیان دروغین عرصه ی شعر و ادب را مورد انتقاد قرار می دهد و آنان را همچون

خفاشانی می داند که بی هدف و کورکورانه در پیچ و خم این وادی های خطیر، متحیر و سرگشته پر و بال می زنند.

در ارادت خود به شیخ اجل (سعدی) آورده:

«وصل سعدی گر نخواهد مدعی حیرت مدار
مدعی خفاش و سعدی آفتاب روشن است
مذهب سعدی پرستی کار هر بی مغز نیست
پیروی زین طرفه آیین، جای من، کار من است»

(دیوان، صص ۱۲-۱۳)

پژمان بختیاری از مادر خود، عالمتاج (ژاله) قائم مقامی که شاعری با ذوق و قریحه ی حساس بود تأثیر پذیرفته است. بنابر نظر سرکار خانم دکتر کراچی: «به لحاظ تجربه های عاطفی در زندگی این مادر و پسر، شباهت بسیار نزدیک در مضامین شعری هر دو ایجاد شده است و موجب واژگان مشترک در شعرشان شده است.»

ایشان در بررسی و بازنویسی منقحی که بر دیوان اشعار عالمتاج (ژاله) قائم مقامی چاپ (۱۳۸۳) به عمل آورده اند، درباره ی اشعار مادر و پسر یادآور شده اند: «تفاوت سبک شعر هر دو جدا از قالب های شعری، محسوس است و سبک شعر (ژاله) قوی، درشت و فصیح است و شعر پژمان سبکی نرم و لطیف دارد.» (کراچی، صص ۸-۱۰)

برای نشان دادن اندوه مشترک این مادر و پسر به دو بیت ذیل بسنده می شود:

شوی و زن از هم جدا گشتند و طفلی بی گناه
ماند بی کس تر زمن و احسرتا، ای آینه
(دیوان ژاله، ص ۶۰)

مادرم رفت و پدر خفت و از آن هر دو بماند
طفل نه ساله ای افسرده چو شمع سحری